

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет

Кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії,
економічної географії та екологічного менеджменту

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ

Ступінь вищої освіти перший бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

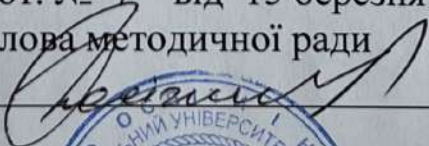
Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»
(вказати: шифр, назва)

Спеціальність 014.07 «Середня освіта (Географія)»
(вказати: код, назва)

Освітньо-професійна програма «Географія»
(назва програми)

»

Затверджено на засіданні
навчально-методичної
ради географічного факультету
прот. № 7 від 15 березня 2022 року
Голова методичної ради

Пасічник М. Д.

Декан географічного факультету

Заячук М. Д.

Чернівці – 2022

Державна атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, бакалавр за спеціальністю «Географія», із використанням загальнодержавних методів комплексної діагностики: складання комплексного іспиту.

На державний іспит на 4 курсі виносяться чотири тематичних блоки: 1) *фізична географія*, 2) *соціальна та економічна географія*, 3) *методика викладання географії у школі*, 4) *педагогіка та психологія*.

Структура білету: білет формується з 4 питань із певного блоку. Усі питання побудовані із урахуванням майбутньої професійної діяльності випускників на основі відповідних нормативних документів (Національна рамка кваліфікацій <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n>, Освітня програма [http://geo.chnu.edu.ua/res//geo/1/osvitni.programu/op_serednya%20osvita\(bakalavr\)2018.pdf](http://geo.chnu.edu.ua/res//geo/1/osvitni.programu/op_serednya%20osvita(bakalavr)2018.pdf)).

Якщо кваліфікаційна атестація припадає на період надзвичайних ситуацій, то відповідно рішення університету (за роз'ясненням Міністерства освіти і науки України) факультети\інститути, випускові кафедри організують її у дистанційній формі (https://drive.google.com/file/d/1-JYnU5bt8e_KIz4-AIQPDuSOLFGd6mN8/view).

Зміст тематичних блоків

1 блок.

1. Окресліть основні параметри форми Землі та оцініть наслідки форми Землі в організації географічної оболонки.
2. Розкрийте значення рухів Землі у формуванні географічної оболонки та визначте як вони впливають на процеси, що відбуваються в її оболонках.
3. Визначте як структура та властивості гідросфери впливають на можливості використання водних ресурсів Землі. Аргументуйте позитивні та негативні аспекти водокористування на прикладі Африки.
4. Проаналізуйте методи спостережень за атмосферою та встановіть зв'язок із сучасними уявленнями про будову та властивості атмосфери.
5. Поясніть роль біотичних, абіотичних й антропогенних чинників у житті й поширенні організмів. Доведіть їхнє значення на прикладах різноманіття рослинного і тваринного світу Євразії.
6. Оцініть як загальна будова та динаміка літосферних плит відображається у обрисах, рельєфі та сейсмічній активності материків і океанів. Наведіть приклади такого зв'язку, аналізуючи рельєф дна Тихого океану.
7. Обґрунтуйте значення кожного з компонентів природи у формуванні ландшафтних комплексів. Встановіть їхню взаємодію на прикладі антропогенних ландшафтів.
8. Порівняйте циркуляцію океанічних течій та загальну циркуляцію атмосфери. Виокреміть регіони Землі, де кліматичні пояси і області видозмінюються під впливом океанічних течій.
9. Поясніть чинники та загальні закономірності диференціації ґрунтового покриву Світу. Виявіть прояв широтної зональності та вертикальної поясності у поширенні ґрунтів на прикладі Південної Америки.
10. Встановіть взаємозв'язки між геологічною будовою, рельєфом і розподілом корисних копалин. Аргументуйте їх, порівнюючи корисні копалини гірських та рівнинних форм рельєфу Північної Америки.

11. Розкрийте роль кругообігу води в географічній оболонці у формуванні водного балансу окремих територій. Доведіть регіональні особливості кругообігу і водного балансу на прикладі типів живлення і водного режиму річок.
12. Поясніть причини формування різноманіття кліматів Землі і оцініть зміни яких кліматотвірних чинників найбільше впливають на глобальне потепління.
13. Обґрунтуйте поділ геологічної історії Землі на ери та періоди. Наведіть приклади слідів розвитку Землі у докембрійський час.
14. Окресліть закономірності та особливості розподілу природних зон на Землі. Визначте чинники та відмінності набору вертикальних поясів в екваторіальному та помірному географічних поясах
15. Порівняйте роль ендегенних та екзогенних процесів у формуванні поверхні материків. Доведіть чи спростуйте твердження В. Вернадського про людство як «геологічну силу».
16. Окресліть основні етапи геологічної історії території України та виокреміть події, що визначили сучасні форми рельєфу території України .
17. Встановіть зв'язок тектонічної будови території України із територіями сусідніх держав та обґрунтуйте цей зв'язок на прикладі покладів корисних копалин.
18. Складіть порівняльну фізико-географічну характеристику територій Українських Карпат і Кримських гір
19. Поясніть дію основних чинників кліматотворення території України на прикладі прояву пір року та ходу основних кліматичних показників.
20. Визначте основні напрями використання кліматичних ресурсів та оцініть потенціал і стан їхнього використання в Україні.
21. Порівняйте річкові басейни Чорного та Азовського морів та виокреміть чинники, визначальні у формуванні річкової мережі кожного з них.
22. Аргументуйте значення боліт та підземних вод України у підтриманні рівноваги в доквіллі та забезпеченні водними ресурсами.
23. Охарактеризуйте основні типи ґрунтів України та поясніть як їхнє поширення узгоджується із кліматом та природними зонами.
24. Встановіть відмінності між компонентами та чинниками ландшафтів на прикладі класів ландшафтів території України.
25. Упорядкуйте просторово різноманіття рослинних угруповань території України та зробіть висновок про стан збереження і охорони рослинності у різних природних зонах України.
26. Розкрийте зміст шкільного курсу географії «Материки та океани»: мету, структуру та особливості організації освітнього процесу.
27. Поясніть як формувалися материки та які процеси є спільними для їхньої еволюції.
28. Охарактеризуйте головні геосинклінальні пояси та поясніть як вони впливають на розвиток географічної оболонки.
29. Розкажіть про найважливіші епохи тектогенезу (складчастості) та які сліди ці процеси залишили в сучасному рельєфі материків.
30. Опишіть регіони материків з поширенням основних типів рельєфу та як вони впливають на організацію господарства.
31. Поясніть якою є диференціація кліматів материків й океанів (за схемою кліматів Алісова), чим вона викликана та яку роль відіграє у формуванні планетарних біомів.
32. Розкрийте спільні та відмінні риси тотожних кліматичних поясів Північної і Південної півкулі. Чим вони викликані?
33. Охарактеризуйте гідрографічну мережу у північних, тропічних і південних частинах материків. Чим спричинена неоднорідність у формуванні режиму стоку?
34. Охарактеризуйте найбільші солоні й прісноводні озера. На які типи вони поділяються та як вони виникли?

35. Поясніть під впливом яких чинників змінюються типи ґрунтів у широтному напрямку (починаючи з арктичних пустельних і закінчуючи червоними фералітними вологих екваторіальних лісів).

36. Розкрийте сутність понять «географічний пояс» та «природна зона». Вкажіть природні зони та поясніть – як вони корелюються із головними типами ґрунтів і кліматичними поясами.

37. Охарактеризуйте інтразональні ґрунти та ґрунти гірських територій. Чим вони відрізняються від ґрунтів широтного поширення?

38. Розкрийте сутність поняття «висотна поясність». Які типи висотної поясності ви знаєте? Чим викликана їхня диференціація?

39. Доведіть вплив головних фізико-географічних чинників на поширення популяції тварин. Які особливості цього процесу ви знаєте?

40. Охарактеризуйте принципи фізико-географічного районування. Яке значення має районування при вивченні, систематизації та раціональному використанню природного середовища?

2 блок.

1. Розкрийте суть теорій географічного детермінізму та географічного нігілізму. Охарактеризуйте сучасні погляди щодо ролі природного середовища в соціально-економічному розвитку людства.

2. Охарактеризуйте політико-територіальні утворення на карті світу. Опишіть якісні та кількісні зміни на політичній карті світу.

3. Інтерпретуйте глобалізацію як суспільно-географічний процес. Охарактеризуйте світову економіку на постіндустріальному етапі розвитку.

4. Зазначте особливості економіко- та політико-географічного положення Європи. Охарактеризуйте європейські інтеграційні та дезінтеграційні процеси.

5. Вкажіть типи країн Європи. Охарактеризуйте особливості секторальної економіки країн Європи. Вкажіть приклади проявів глобалізації в регіоні.

6. Охарактеризуйте демографічні процеси та механічний рух населення Європи. Розкрийте основні проблеми міжнаціональних та міжрелігійних відносин у Європейському регіоні.

7. Охарактеризуйте процеси урбанізації, субурбанізації, рурбанізації та джентрифікації в країнах Європи. Наведіть приклади.

8. Вкажіть причини нерівномірності економічного розвитку субрегіонів Азії, їх місце в міжнародному поділі праці. Вкажіть зв'язки України з країнами Азії.

9. Зазначте типи країн Азії за рівнем економічного розвитку. Охарактеризуйте вплив міжнародних організацій та проявів глобальних проблем на соціально-економічне становище в регіоні.

10. Охарактеризуйте первинний сектор економіки країн Азії. Доведіть на конкретних прикладах залежність первинного сектору від природних умов.

11. Охарактеризуйте вторинний сектор економіки країн Азії. Вкажіть основні промислові райони. Екологічні виміри економічного зростання.

12. Охарактеризуйте природний рух, статеві-віковий та етнічний склад населення країн Азії. Зазначте позитивні та негативні прояви демографічної політики.

13. Здійсніть економіко-географічну характеристику Американського регіону. Вкажіть на нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Америки, особливості їхньої участі в міжнародному поділі праці.

14. Охарактеризуйте особливості транспортної системи різних типів країн Америки. Зазначте найважливіші міжнародні транспортні магістралі та вузли.

15. Охарактеризуйте особливості економіки країн Африки. Доведіть вплив глобалізації на економіку.

16. Охарактеризуйте демографічну ситуацію в частинах світу. Вкажіть регіони найбільшого прояву глобальної демографічної проблеми.

17. Здійсніть країнознавчу характеристику регіону Океанії. Вкажіть виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країн регіону.

18. Поясніть зміст територіальної організації суспільства та розкрийте яка роль належить розселенню населення у формуванні територіальної організації суспільства. Поясніть її залежність від рівня господарського освоєння території.

19. Поясніть зміст і цільові настанови демографічної політики. Які головні напрями демографічної політики поширені в наш час? Продемонструйте їх на конкретних прикладах. Розкрийте особливості демографічної політики в Україні.

20. Розкрийте загальний зміст суспільного та територіального поділу праці. Які суб'єкти виробництва формують систему суспільного поділу праці? Поясніть принципи абсолютних та відносних переваг територіального поділу праці. Продемонструйте принципи абсолютних та відносних переваг на конкретних прикладах.

21. Охарактеризуйте чинники розміщення виробництва. На конкретних прикладах доведіть їх вплив.

22. Розкрийте географічні відомості про територію України в минулому. Охарактеризуйте зображення України в картографічних творах.

23. Охарактеризуйте сучасні картографічні інформаційні джерела та ГІС. Розкрийте структуру і значення «Національного атласу України».

24. Дайте оцінку географічного положення України на політичній карті Європи і світу, історичні особливості формування території. Вкажіть на перспективи Євroatлантичної інтеграції України.

25. Визначити історичні особливості змін адміністративно-територіального устрою України. Сучасний адміністративно-територіальний устрій держави, його проблеми та шляхи вдосконалення.

26. Розкрийте просторові відміни забезпеченості України мінерально-сировинними ресурсами та оцініть їх вплив на формування господарського комплексу.

27. Дайте оцінку земельних та водних ресурсів України, географії їх поширення, забезпеченості. Заходи їх раціонального використання, відновлення та охорони.

28. Оцініть сучасну демографічну ситуацію в Україні і розкрийте територіальні відмінності демографічних процесів. Охарактеризуйте кількість населення України та його динаміку впродовж ХХ – початку ХХІ століття. Визначте чинники, що вплинули на кількість населення.

29. Розкрийте особливості та географію міграційних рухів населення України: причини і види міграцій, основні напрямки і масштаби міграційних потоків. Географія української діаспори.

30. Визначте особливості міського і сільського розселення в Україні. Охарактеризуйте територіальні відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні. Субурбанізація.

31. Охарактеризуйте національний та релігійний склад населення України. Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення. Розкрийте особливості та просторові відмінності найпоширеніших релігійних конфесій в Україні.

32. Охарактеризуйте секторальну структуру економіки України та форми територіальної і просторової організації національної економіки. Зазначте показники економічного розвитку України.

33. Охарактеризуйте первинний сектор економіки України. Доведіть вплив природних умов і ресурсів на географію поширення виробництв.

34. Визначте просторові особливості паливної промисловості України: основні закономірності розміщення родовищ і видобутку вугілля, нафти, природного газу і торфу. Шляхи покриття дефіциту окремих видів палива в Україні.

35. Розкрийте географію, сучасні проблеми та перспективи розвитку електроенергетики в Україні. Вкажіть чинники розташування різних типів електростанцій. Які зміни відбулись в структурі виробництва електроенергії в Україні?

36. Розкрийте географію, сучасні проблеми та перспективи розвитку металургійного виробництва в Україні. Охарактеризуйте просторові особливості

видобування руд чорних і кольорових металів, як бази розвитку металургійного виробництва в Україні. Вкажіть на місце України у світовій металургії.

37. Розкрийте географію, сучасні проблеми та перспективи розвитку машинобудування в Україні. Вкажіть на місце у світовому машинобудуванні.

38. Розкрийте географію, сучасні проблеми та перспективи розвитку хімічної промисловості в Україні.

39. Розкрийте значення транспорту, як важливого чинника розвитку економіки. Охарактеризуйте основні види транспорту України. Міжнародні транспортні коридори на території України.

40. Розкрийте сутність поняття «сталий розвиток». Охарактеризуйте Цілі тисячоліття. Вкажіть основні позиції Стратегії сталого розвитку України .

3 блок.

1. Дайте порівняльну характеристику видів уваги. Яку роль вони відіграють у діяльності кожного з нас? Охарактеризуйте основні властивості уваги. На вашу думку, які фактори сприяють збільшенню стійкості та концентрації уваги. Наведіть приклади.

2. Дайте визначення поняття „відчуття". Запропонуйте класифікацію відчуттів за різними параметрами. Розкрийте основні властивості відчуттів. Розкрийте сутність кожної закономірності відчуттів.

3. Порівняйте два процеси чуттєвого пізнання - відчуття і сприймання: виявіть спільні та відмінні риси. Розкажіть про залежність сприймання від характеру діяльності, від досвіду людини та її інтересів (аперцепція).

4. Запропонуйте класифікацію сприймань за різними параметрами. Перерахуйте умови, за яких сприймання набуває нової якості, стає спостереженням.

5. Перелічіть та охарактеризуйте властивості сприймання. Наведіть приклади цілісності, осмисленості та константності сприймання. Назвіть приклади, які свідчать, що константність сприймання не є вродженим явищем.

6. Назвіть основні мисленнєві операції та поясніть їх сутність. Які якості розуму, на Вашу думку, необхідні учням при навчанні? Обґрунтуйте свою відповідь.

7. Дайте характеристику видам мислення. Охарактеризуйте індивідуальні особливості мислення. Які найхарактерніші для Вас?

8. Дайте визначення, що таке уява і назвіть її функції. Охарактеризуйте види уяви. Проаналізуйте прояви уяви в науковій, технічній та художній діяльності людини. Дайте характеристику таким індивідуальним особливостям уяви, як широта, сила, повнота, реалістичність, дієвість.

9. Назвіть та охарактеризуйте прийоми створення образів уяви. Наведіть приклади.

10. Проаналізуйте особливості образної, рухової, емоційної та словесно-логічної пам'яті та їх прояв у діяльності студентів. Наведіть приклади.

11. Назвіть процеси пам'яті та охарактеризуйте їх. Чи можна стверджувати, що ефективність запам'ятовування зростає з кількістю повторень? Чим можна пояснити, що учень, який вчить матеріал лише для того, щоб скласти екзамен, швидко його забуває?

12. Дайте визначення емоцій та емоційних станів. Порівняйте прості та складні емоції. Розкрийте зв'язок емоцій і почуттів з потребами людини. Прокоментуйте вплив органічних станів людини на її емоції й почуття.

13. Охарактеризуйте вищі почуття. Визначте психологічні умови формування моральних почуттів особистості на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

14. Як ви розумієте поняття „воля"? Які функції притаманні волі? Прокоментуйте зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами й цілями людини.

15. Охарактеризуйте структуру волі. Розкрийте поняття потягу, бажання, хотіння як форм прояву волі. Які особливості розвитку та виховання вольової активності людини ви можете запропонувати?

16. Охарактеризуйте типи темпераменту. Визначте позитивні та негативні сторони кожного типу. Дайте характеристику властивостям темпераменту.
17. Розкрийте поняття структури характеру. Як Ви вважаєте, чи відображає характер систему виховання дитини?
18. Назвіть і охарактеризуйте види та рівні розвитку здібностей. Проаналізуйте особливості раннього розвитку та вияву загальних та спеціальних здібностей у дітей.
19. Назвіть і охарактеризуйте види спілкування. На вашу думку, від чого залежить ефективність спілкування?
20. Назвіть та охарактеризуйте стилі спілкування. Як Ви думаєте, що таке смисловий бар'єр у спілкуванні? При яких умовах він може виникати?
21. Назвіть та охарактеризуйте поняття „людина“, „індивід“, „особистість“, „індивідуальність“? На вашу думку, яку особистість можна назвати гармонійною?
22. Назвіть та схарактеризуйте основні категорії педагогіки. Висвітліть зв'язки педагогіки з іншими науками.
23. На конкретному прикладі розкрийте методику підготовки та проведення позашкільного виховного заходу з географії.
24. Назвіть основні напрями змісту виховання та схарактеризуйте один з них за вибором. Назвіть групи методів виховання та схарактеризуйте методи з цих груп.
25. Охарактеризуйте основні принципи виховання та покажіть їх реалізацію в діяльності учителя, в діяльності класного керівника.
26. Розкрийте методику організації туристичного походу з учнями різних вікових категорій.
27. Розкрийте структуру системи освіти в Україні, визначену Законом України “Про освіту”.
28. Розкрийте шляхи самоосвіти вчителя географії, як засобу підвищення педагогічної майстерності.
29. Наведіть класифікацію типів уроків за В.Онищуком. Дайте характеристику структури уроку (тип уроку за вибором).
30. Схарактеризуйте етапи підготовки учителя географії до уроку.
31. Визначте причини неуспішності учнів на уроках географії та обґрунтуйте шляхи їх подолання.
32. Схарактеризуйте види та визначте функції контролю знань учнів.
33. Схарактеризуйте предмет та основні категорії дидактики.
34. Схарактеризуйте відомі Вам форми організації навчання.
35. Розкрийте освітню, виховну та розвивальну функцію оцінки знань учнів. Означте особливості сучасної системи оцінювання навчальних досягнень учнів.
36. Виділіть головні методи навчання, що найчастіше використовуються при викладанні географії. Охарактеризуйте їх дидактичні можливості
37. Назвіть основні принципи навчання, розкрийте значення в професійній діяльності вчителя географії.
38. Схарактеризуйте нормативні документи, що визначають зміст освіти.
39. Розкрийте зміст, функції та завдання роботи педагогічної ради школи, адміністрації школи.
40. Схарактеризуйте відомі Вам форми організації методичної роботи в школі.

Блок 4.

1. Охарактеризуйте сучасну мету базової загальної середньої освіти та поясніть основні положення «Концепції Нової української школи» (2016 р.), програма якої забезпечує перехід від предметоцентризму до дитиноцентризму.
2. Поясніть особливості використання на уроках географії (проведення практичних робіт та створення дослідницьких проєктів) матеріалів польових досліджень, зібраних під час проведення краєзнавчих мандрівок і екскурсій.

3. Охарактеризуйте особливості роботи зі статистичними матеріалами на уроках географії (на практичних роботах та під час створення дослідницьких проектів). Наведіть конкретний приклад щодо теми практичної роботи.
4. Поясніть методику використання опорно-інформаційних схем на уроках географії. Наведіть приклади схем та поясніть методику їх складання.
5. Проаналізуйте систему методичної підготовки майбутніх учителів географії. Опишіть основні вимоги суспільства до підготовки вчителя географії.
6. Розкрийте й обґрунтуйте принципи навчання географії та зазначте їх роль у формуванні основних компетентностей у природничих науках і технологіях
7. Розкрийте особливості методики роботи з глобусом, географічними та контурними картами на уроках географії. Наведіть приклади проведення практичних робіт.
8. Охарактеризуйте математичну та інформаційно-цифрову компетентність у викладанні географії в школі. Наведіть приклади розв'язування географічних задач із використанням цих компетентностей. Наведіть приклади проведення практичних робіт.
9. Поясніть зміст і форми проведення нетрадиційних уроків географії як інноваційної форми навчання. Поясніть методику підготовки та проведення таких уроків. Наведіть приклади тем.
10. Обґрунтуйте принципи активності, свідомості та зв'язку теорії з практикою у навчанні географії. Поясніть методику реалізації цих принципів та наведіть приклади їх втілення.
11. З'ясуйте головні аспекти екологічного виховання на уроках географії. Наведіть приклади проведення практичних робіт та створення екологічних учнівських проектів. Поясніть мету та значення вивчення наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток»
12. Розкрийте особливості зв'язків методики викладання географії з іншими науками. Поясніть сутність поняття «міжпредметні зв'язки» та їх роль у формуванні географічних понять. Опишіть методичні особливості використання міжпредметних зв'язків на уроках географії. Наведіть приклади.
13. Дайте характеристику формам, принципам та напрямам позакласної роботи з географії, охарактеризуйте її мету та методи. Наведіть приклади тематики позакласної роботи.
14. Поясніть зміст та структуру програми з географії у старшій школі (10-11 класи), що базується на принципах науковості, неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів, практичної спрямованості.
15. Проаналізуйте методи навчання географії як дидактичну категорію та розкрийте їх класифікацію. Охарактеризуйте методи навчання на основі зовнішніх форм їх прояву (аналіз методів за джерелами формування знань).
16. Визначте місце топоніміки у вивченні шкільного курсу географії. Охарактеризуйте пізнавальний, науково-дослідницький та прикладний напрями використання топоніміки на уроках географії.
17. Дайте характеристику типів уроків географії та розкрийте їх особливості. Опишіть окремі структурні компоненти уроку географії та методичні рекомендації щодо використання їх. Наведіть приклади одного типу уроку та охарактеризуйте його за структурними компонентами.
18. Розкрийте роль географічного кабінету у навчальному процесі. Опишіть сучасні вимоги та типове обладнання кабінету.
19. Поясніть методичні особливості вивчення та розкрийте структуру і головні завдання курсу «Регіони та країни». Опишіть спрямування курсу на розвиток умінь і навичок роботи учнів з географічними картами та іншими джерелами інформації, розв'язання географічних, екологічних й соціально-економічних задач, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні- досліджень, дискусій, семінарів, презентацій,

експертиз, круглих столів, ділових ігор, творчих робіт, індивідуальних і колективних проектів.

20. Вкажіть головні засоби навчання географії в школі та їхню класифікацію. Опишіть наступні засоби навчання географії в школі: натурні об'єкти, моделі натуральних об'єктів і явищ, описи і зображення географічних об'єктів і явищ за допомогою символів та прилади для відтворення й аналізу процесів і явищ природи та суспільства.

21. Проаналізуйте навчальну програму з географії 6-9 класів для закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Висвітліть її структуру, охарактеризуйте пояснювальну записку, розкрийте методичне оформлення програми.

22. Проаналізуйте навчальну програму з географії 10-11 класів для закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Висвітліть її структуру, охарактеризуйте пояснювальну записку, розкрийте методичне оформлення програми.

23. Охарактеризуйте компетентнісний потенціал предмета географія у 6-9 класах. Розкрийте вміння, ставлення та навчальні ресурси. Розкрийте наскрізні змістові лінії які висвітлені в програмі з географії 6-9 класів.

24. Проаналізуйте програму курсу географії у 6 класі «Загальна географія». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

25. Проаналізуйте програму курсу географії у 7 класі «Материки та океани». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

26. Проаналізуйте програму курсу географії у 8 класі «Україна у світі: природа, населення». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

27. Проаналізуйте програму курсу географії у 9 класі «Україна і світове господарство». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

28. Проаналізуйте програму курсу географії у 10 класі «Географія: регіони та країни». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

29. Проаналізуйте програму курсу географії у 11 класі «Географічний простір Землі». Розкрийте структуру та зміст курсу, його освітнє значення. Охарактеризуйте взаємозв'язок знань і вмінь учнів. Висвітліть виховну та розвивальну спрямованість програми, міжпредметні зв'язки, рубрики та розділи програми.

30. Розкрийте сутність та значення краєзнавчого принципу навчання географії. Наведіть приклади тем, які мають найбільші можливості застосування краєзнавчого матеріалу при викладанні курсу «Україна у світі: природа, населення». Запропонуйте методи і методичні прийоми їх використання.

31. На конкретних прикладах доведіть актуальність принципів науковості, доступності, систематичності і послідовності, свідомості та активності учнів у навчанні, зв'язку навчання з життям, виховуючого навчання, наочності і емоційності при вивченні шкільних курсів географії.

32. Визначте переваги та недоліки пояснювально-ілюстративного методу навчання. Розкрийте особливості його використання при вивченні географії 6-9 класів.

33. Розкрийте суть методу проблемного викладу знань. Як впливають вікові особливості учнів на використання цього методу та при вивченні яких тем у 6 класі доречне його використання.

34. Охарактеризуйте суть дослідницького методу навчання. Проаналізуйте завдання творчого характеру (дослідження), які передбачені при вивченні курсу географії у 8 і 9 класі.

35. Розкрийте суть пасивних, активних та інтерактивних методів навчання географії. Наведіть приклади їх використання при вивченні курсу географії у 9 класі «Україна і світове господарство».

36. Поясніть значення практичних робіт при вивченні курсу шкільної географії. Вкажіть які практичні роботи передбачені програмою курсу «Загальна географія» 6 клас. Охарактеризуйте етапи проведення та особливості цих практичних робіт.

37. Поясніть значення практичних робіт при вивченні курсу шкільної географії «Материка та океани» 7 клас. Вкажіть які практичні роботи передбачені програмою курсу та охарактеризуйте етапи проведення і особливості цих практичних робіт.

38. Поясніть принцип інтеграції та його використання при побудові змісту курсів географії у 8-9 класах «Україна у світі: природа, населення» і «Україна і світове господарство», інтеграцію та поєднання фізико- та суспільно-географічних складників під час вивчення природних комплексів, населення і господарства світу і України та свого регіону з урахуванням уже здобутих знань про природу материків і океанів, населення та господарства країн світу з курсу географії.

39. Поясніть значення практичних робіт при вивченні курсу шкільної географії «Географія: регіони та країни» 10 клас. Вкажіть які практичні роботи передбачені програмою курсу та охарактеризуйте етапи проведення і особливості цих практичних робіт.

40. Охарактеризуйте суть дослідницького методу навчання. Проаналізуйте завдання творчого характеру (дослідження), які передбачені при вивченні курсу географії у 10 і 11 класі.

Критерії оцінювання (по блоках)

Оцінювання відповідей проводиться членами ЕК окремо за кожним питанням. Після закінчення доповідей колективно обговорюються результати. За кількістю визначених балів кожного з присутніх членів комісії виводиться усереднене значення по загальній сумі балів.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Блок 1.

Незадовільно FX Студент погано володіє основами знань з фізичної географії, не може пояснити основних понять, категорій, тощо.

Задовільно E Знання предмету, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Неповною мірою володіє основами знань із фізичної географії, не може пояснити основних понять, категорій, не оперує основами теорій та методів природничої географії. Однак частково вирішує спеціалізовані задачі та практичні проблеми фізико-географічного напрямку.

Задовільно Д Знання теорій та методів фізико-географічного спрямування, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент знає основні теоретичні та методологічні положення. Вирішує спеціалізовані задачі та практичні проблеми фізико-географічного напрямку середнього рівня складності.

Добре С Знання теоретичних та методологічних основ фізичної географії в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Застосування основних теорій та методів соціально фізико-географічного спрямування виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику. Здатний самостійно виконувати засвоєні види діяльності та окремі операції на практиці для вирішення типових спеціалізованих задач та практичних проблем. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить вірні рішення.

Добре В Знання теоретичних та методологічних основ фізико-географічних досліджень міцні і глибокі, знаходяться в межах підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер. Знання використовуються вільно. Студент знає теоретичний матеріал, уміє пояснити сутність основних понять фізичної географії. Здатний самостійно складати нові, більш ефективні алгоритми діяльності для вирішення типових спеціалізованих задач та практичних проблем.

Відмінно А Знання теоретичних та методологічних основ фізичної географії міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм, підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер. Знання використовуються вільно. Студент детально знає теоретичний матеріал, уміє давати комплексну характеристику перебігу фізико-географічних процесів, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією з фізичної географії. Вирішує складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі наукового пізнання природничої географії.

Блок 2

Незадовільно FX Студент погано володіє основами знань із соціальної та економічної географії, не може пояснити основних понять, категорій, тощо.

Задовільно Е Знання, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Неповною мірою володіє основами знань із соціальної та економічної географії, не може пояснити основних понять, категорій, не оперує основами теорій та методів суспільної географії. Однак частково вирішує спеціалізовані задачі та практичні проблеми суспільногеографічного напрямку.

Задовільно Д Знання теорій та методів географічного пізнання соціально-економічного спрямування, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент знає основні теоретичні та методологічні положення. Вирішує спеціалізовані задачі та практичні проблеми суспільно географічного напрямку географічних досліджень середнього рівня складності.

Добре С Знання теоретичних та методологічних основ соціально-економічної географії в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Застосування основних теорій та методів соціально-економічного дослідження виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику. Здатний самостійно виконувати засвоєні види діяльності та окремі операції на практиці для вирішення типових спеціалізованих задач та практичних проблем. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить вірні рішення.

Добре В Знання теоретичних та методологічних основ соціальної та економічної географії міцні і глибокі, знаходяться в межах підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер. Знання використовуються вільно. Студент знає теоретичний матеріал, уміє пояснити сутність основних понять економічної і соціальної географії. Здатний самостійно складати нові, більш ефективні алгоритми діяльності для вирішення типових спеціалізованих задач та практичних проблем.

Відмінно А Знання теоретичних та методологічних основ соціальної та економічної географії міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм, підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер. Знання використовуються вільно. Студент детально знає теоретичний матеріал, уміє давати економіко-географічну окремих країнам і регіонам, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією з курсу. Вирішує складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі наукового пізнання з економічної та соціальної географії.

Блок 3

Незадовільно FX

Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні часто не в змозі його викласти через нерозуміння змісту теоретичних питань та практичних завдань. Або висвітлює питання безсистемно, з грубими помилками.

Задовільно E

Здобувач вищої освіти розуміє зміст питання і фрагментарно дає елементарну відповідь. При викладі змісту питання, допускає суттєві помилки, неточності. Виконання окремих дій відбувається неусвідомлено, і переважно неправильно.

Задовільно D

Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час відповіді, недостатньо розкриває зміст, або допускає при цьому суттєві неточності хоча загалом орієнтується у питанні. Не вживає педагогічної термінології. Навчально – пізнавальна активність студента є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху.

Добре C

Самостійно відтворює головні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Знає основні педагогічні терміни. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються також окремі несуттєві неточності та незначні помилки, які з допомогою фахівців здатний виправити. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач вищої освіти усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Він спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.

Добре B

Здобувач вищої освіти достатньо повно розкриває зміст запитання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, володіє термінологічним апаратом дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. У викладеному матеріалі студент допускає помилки із аргументацією відповіді, недостатня логічність та послідовність викладення матеріалу. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та середній рівень володіння додатковим матеріалом.

У процесі застосування знань здобувач вищої освіти спроможний вибрати необхідний елемент із комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.

Відмінно А

Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач вищої освіти показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Мова є грамотною, науковий стиль викладення матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом, що винесено для самостійного опрацювання.

Здобувач вищої освіти проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення.

Блок 4

Незадовільно FX

Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Студент виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, не володіє термінологією методики викладання географії. Відповідь практично відсутня.

Задовільно E

Студент не вміє скласти алгоритм відповіді, не може відповісти на питання без грубих помилок. На питання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача.

Задовільно Д

Відповідь на запитання є неповною, розкриваються тільки деякі аспекти навчального матеріалу із методики викладання географії у школі. Студент припускається помилок у використанні термінології. Рівень володіння матеріалом є посереднім.

Добре С

Самостійно відтворює головні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Знає основні методологічні терміни. Допускає деякі неточності, які при допомозі викладача здатний виправити. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач вищої освіти усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Він спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.

Добре В

Студент достатньо повно розкриває зміст запитання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, володіє термінологічним апаратом методики викладання географії у школі, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. У процесі застосування знань здобувач вищої освіти спроможний вибрати необхідний елемент із комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих

задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.

Відмінно А

Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач вищої освіти показує при цьому глибоке оволодіння теоретичним та практичним матеріалом, здатний висловити власне ставлення до конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Мова є грамотною, науковий стиль викладення географічного матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом географії. Здобувач вищої освіти проявляє інноваційність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Вирішує складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі методики викладання географії.